List 49. **NOVICE** Tečaj XXII.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 7. decembra 1864.

Gospodarske stvari.

Murva in kmetijstvo.

Tri vprašanja o murvoreji so važne:

1. Kako naj se rabi murvini les?
2. Kako njeno perje ali listje? in
3. ker prav za prav lajno (blato) svilnih črvičev iz murvinega perja nastaja, kako naj se pri kmetijstvu v prid obrača?

Kar se tiče prvega vprašanja, kako naj se namreč murvini les porabi, nam menda ne bo treba daleč odgovora iskati. Da ga mizar in strugar z veliko koristjo rabita, je pač krog in krog znana reč; če se namreč vrlo ugladi in olika, dobí zlatorumeno barvo, je žlahnemu jesenovemu lesu popolnoma podoben; trd pa skorej ravno tako kakor bukov. Je pa ta les še zato posebne cene, ker se iz njega napravljenega orodja ali hišne priprave črv nikdar ne loti, in sicer zato ne, ker noben mrčes svoje zalege v murvino lubje ali skorjo ne plodi.

Če je tedaj murvini les koristen mizarjem, ga tedaj tudi kmetijski gospodarji zaničevati ne morejo, da bi si iz njega mnogovrstnih kmetijskih orodij in priprav ne napravljati, tem bolj, ker se murvini les lepo in enolično klati ali razcepiti dá. Veje in mladike, ki se o reji svilnih črvičev na drevesih zastran perja oklestijo, se v butare dovežejo in na suh kraj za kurjavo shranijo. Polena murvinih dreves so za kurjavo ravno tako dobre kakor bukove. Ako se pa še pomisli, da murvino drevo trikrat hitreje raste, kakor bukovo, je pa dokaza dovelj, kolike vrednosti je murva tudi v tem oziru.

Kot živa meja je murvino grmovje, če se umno in pametno glešta, tako koristno, da ga nobena druga meja ne prekosí; nje goste in preraščene veje in mladike se po svojih grebenicah tako zgosté, da ne more nobena žival skozi. V tacih murvinih mejah se noben mrčes ne drží; vsak drug mrčes, razun sviloprejk, se murvinega drevesa ogiblje. Če se po tacih živih mejah, ob času reje svilnih črvičev, perje striže, se tako oličijo, da jih je res lepo viditi in se še v istem letu obrastejo.

Kako pa z murvinim perjem?

Razun porabe murvinega perja za krmo sviloprejkam, ga umni gospodar tudi za druge reči s pridom rabi. V jeseni, kadar začne po prvi ali drugi zmrzlini perje ali listje z drevja padati, mora gospodar listje, kar ga je še ostalo na murvah, otresti ali pa z dolgimi prekljami z vej in mladik polahkoma in brez škode za lubje, otepsti. Listje se pograbi, in po kakošnem travniku raztrese, da se dobro posuší. Suho listje se pozimi ravno tako poklada živini kakor druga klaja. Ravno tako se ž njim ravná, kakor s senom, pomeša se namreč med drugo klajo, in z vročo vodo (kropom) popari. Po tej krmi imajo krave obilo več in tudi boljšega mleka. Ovce dobé po nji bolj svilasto volno. Goveji živini se znajo tudi tanke murvine mladice med krmo mešati.

Kako pa z lajnom (blatom) svilnih črvičev?

Da niso svilorejci do zdaj blata svilnih črvičev tako obrajtali in porabljevali, kakor bi ga bili imeli, je njih lastna škoda. Lajno svilnih črvičev je po mnozih skušnjah dober gnoj; zato je vredno, da se bolj obrajta, ob času svilodine reje nabira in spravlja.

Gosenica odtegne listju, kar ga požrè, le smolovino in cukrovino; vsi drugi deli ostanejo v blatu skup in se dajo za druge živali kakor klaja porabiti. Nabrano blato se na kakem zračnem kraji raztrese in dobro posuší. Ko je to dovršeno, se mora, da se druzih drobcev in druge šare očisti, skoz kako pripravno rešeto presejati; presejano se v žaklje ali kako drugo posodo vsuje in pod streho shrani za zimsko pičo (futer). Kdor pa to lajno za živinsko krmo rabi, mora le na to gledati, da ga enkrat preveč ne dá, sicer bi utegnilo živini več škodovati kakor koristiti, zakaj preveč vročine ima v sebi; jemlje naj se ga za kravjo krmo ali svinsko na enkrat le malo perišče. Med krmo se posuje in vrlo pomeša; močno se napnè, če se z vodo polije. Živina tako napravljeno krmo kaj rada žrè. Prešiči se po nji jako upitajo.

To blato je pa tudi prav dober gnoj. Lahi močno segajo in tudi dobro plačujejo blato svilnih črvičev za živinsko pičo in gnoj.

Vprašamo po vsem tem zdaj: Ktero naše drevo se more murvi prištevati? Ali ne zasluži, da ga imenujemo žlahno drevo? — Da! Od svojega začetka do popolnega konca se dá na mnogovrstno rabiti. In koliko časa je bilo treba, da se je važnost in korist tega drevesa spoznala! In še dandanašnji se sèm ter tje nevernih Tomažev ne manjka, kteri še ne vejo, ali bi se poprijeli murv ali ne.*) — Deljamo „z združenimi močmi“ in vnuki naši nas bodo blagoslovili!

V Celjovcu. M. Tarman.

Iz „Mitth. der Landw. G. in Kärnten.“

O krompirjevi bolezni.

Pred seboj imamo, kar dr. H. Knapp piše o krompirjevi bolezni. Pozvedil je vse, kar koli se je od leta 1845 do leta 1862 skušalo zoper to bolezen od požetve krompirjevca (krompirjevega perja) noter doli do gno-

*) Godí se murvam blizo tako, kakor se je iz začetka godilo krompirju. Morali so ljudí z briči, da so ga sadili, in premije so dajali takim kmetom, ki so ga pridno obdelovali. Čudno je to, pa resnica skoz in skoz. Vred.

jenja z žganim gipsom; nobena skušnja mu ni neznana ostala. Kar je hvalil eden, je spodletelo na drugem kraji, tako, da po vsem tem sodi dr. Knapp tako-le: Iz vseh skušinj, ki so se blizo skozi 20 let napravljale po vseh krajih svetá, je edino resnično to, da nobenega gotovega pripomočka ne vemo, kako bi se odvrnila ta bolezen, ktere natura nam še celó znana ni.

Al kakor je ta bolezen čudna nenavadna prikazen, ravno tako se nam kaže, da bode zginila ta nadloga tudi sama po sebi, kakor je prišla, ker že vidimo, da zeló ponehuje v poslednjih letih in da le včasih stopi zopet na dan, kjer je že delj časa ni bilo. Prav tako se je tudi godilo v sredi preteklega stoletja na Saksonskem, potem med letom 1770 in 1790 na Bavarskem in Kurpfalci, med letom 1843 in 1845 pa v severni Ameriki. Zdrav krompir naj se sadí v nepreveč gnojno, bolj pešeno kot mastno zemljo, krompirjevec naj se mu pustí kakor sadnemu drevju perje — to je vse, kar pamet veleva.

Zgodovinski pregled
najimenitnejših iznajdeb
na polji umetnosti, ved, obrtnije itd.

Poleg Gallett-ovi „Allg. Weltkunde“ poslovenil

Dragotin Šauperl.

Po abecednem redu.

(Dalje.)

118. ***Obrazivne, upodobovavne umetnosti*** (Bildungskünste). Obrazivne in govoreče (žive) umetnosti so velike starosti; posebno je tvorivni nagon ljudí napeljal na to, da si z mnogovrstno igro življenje razveseljujejo. Iz takih iger je izhajala umetnija, in sicer: muzika, petje in poezija (pevstvo), potem tudi podobarstvo, ker so si ljudje iz gline in druzih enakih snov podobe delali. Znano je, kako so stari Grki (okoli l. 500 pred Kristusom in popreje) umetnije visoko čislali; posebno so cvetele v Atenah muzika, plastika (podobarstvo) in arhitektura (stavništvo), še le pozneje tudi malarija. Najbolj so muziko ljubili; zakaj petje, igra in godba so Grka spremljale pri Božji službi, pri gostovanji in svečanostih, celó tudi v vojski in boji. Pri izreji otrok se je na muziko najpoprej pazilo, in grški jezik sam s svojim lepoglasjem je bil po muziki omikan in izbrušen. Pa iznajdba muzike se je veliko pred Grki zgodila. Prvo muzikalno orodje je bilo piščal ali žvegla in lira s tremi strunami; že v sv. pismu (I. Mojz. 4, 21) beremo o Jubalu, da je bil oče teh, ki so na citre in harpe brenkali. Že Kaldejci in Feničanje so svojo Božjo službo z muziko spremljali; tako se je začelo cerkveno petje in vpeljale so se muzikalne orodja iz kovine. Še dalje so na tem potu napredovali Egipčanje, kterim so se Hebrejci pridružili. — Tudi o podobarstvu najdemo že v sv. pismu zeló stare slede; Laban, kteri je 2300 let pred Kristusom živel, je imel podobe hišnih malikov, ktere mu je bila Rahela ukradla (glej: I. Mojz. 31, 19); Perzijani, ki so velikolepje in bliščobo ljubili, so imeli veliko podob, in v Asirii je cvetela ta umetnost za kraljice Semiramide; imeli so že bronaste štatve, ktere so predstavljale to kraljico, potem tudi Bela in Nina. — Zraven upodobovavnih umetnij so se polagoma tudi razvijale govoreče ali žive umetnosti, in judovsko ljudstvo je posebno izvrstno bilo v svoji poezii, ktera je zrcalo njegove osode in sad njegove vere; spomnimo se le prekrasnih psalmov, prelepe visoke pesmi Salomon-ove, žalostnih pesem Jeremija preroka in mnogo druzih, in spoznali bomo, na kaki visoki stopnji izobraženosti in lepote je bila poezija že pri starodavnih judih. Še bolj se je dovršila poezija pri Grkih, kterih pesniki od začetka svojih pesem niso zapisovali, ampak oni so jih vsak dan pred ljudstvom na trgih in cestah, v gledišči in telovadbiščih prepevali. Tako je delal Homér; on in Hesiod sta vse grško bogoslovje ali mitologijo v prosti poezii razkazala. V Atenah je gledišče največo popolnost doseglo, in posebno je med Grki bilo veliko lirikov ali pesmenikov, na pr. Anakreon, Simonid, Pindar in drugi.

119. ***Očala*** (naočnice, hile). Kadaj da so prav za prav po pravilih umetnosti narejene očala v navado prišle, se ne dá do tankega določiti; toda po novih preiskavah je verjetno, da je prve očala izdelal leta 1282 Aleksander Spina, menih v Pizi na Laškem. Na Nemškem so jih menda že tudi v tem času poznali, ker so v 14. stoletji že rabili očala za branje ali čitanje; v Norimbergu so v zadnjih letih 15. stoletja že posebni očalarji bili. Izvrstne očala pa so še le začeli delati o začetku 18. stoletja, odkar so preimenitne preiskave Newton-ove odkrile naravo in lastnosti luči.

120. ***Ogenj grški.*** Tako imenovani „grški ogenj“ (griechisches Feuer), kterega so Jutrovci iznajdli, nahajamo najpred v 7. stoletji. Ko so namreč leta 668 Arabci Carigrad obsedali, je grški stavbini mojster Kalinik iz Heliopola na Grško pobegnil in neko mešanico gorljivih snov seboj prinesel, ktera je tudi pod vodo gorela in vse, kar je dosegla, grozovitno razdjala in pogubila, tako, da so mogli prestrašeni Arabci bežati. Menda je bila, ker je tudi kamenje iz medenih cevi lučala, sestavljena iz solitra, smole, nafte in drugih takih stvarí; rabila se je do konca 13. stoletja. Nekteri hočejo v tem prvi sled iznajdbe strelnega praha (smodnika) zapaziti in to tem bolj, ker so neki v jutrovih deželah že davno rakete delali, in Kitajci že v starodavnem času strelni prah imeli. (Glej pozneje: „Strelni prah ali smodnik“).

121. ***Ognjomér*** (Pyrometer) je Muschenbrock leta 1731 iznajdel; Petersen in Pouillet sta ga zeló zboljšala.

122. ***Oljnati mal, malanje z oljnatimi barvami.*** Oljnate barve namesti vodenih so rabili že v 10. stoletji; kot pravi iznajdec oljnatega malanja veljá vendar-le Janez žl. Eyk v začetku 15. stoletja; tisk z oljem malanih podob (Oelbilderdruck), po kterem se posnetki (kopije) z oljem malanih podob dobivajo, pa je v najnovejšem času izpeljal l. 1822 Liepmann.

123. ***Olovka.*** Grafit ali svinčnik je že dolgo znan, in deloma so ga že poprej pri risanji in črtanji rabili; pa prave olovke so še le v 17. stoletji delali; gotovo je, da so jih na Angležkem že leta 1683 v jelovino ali cedrovino vdevali. S kavčukom ali gumielastiko pa z olovko narejene črte izbrisovati, je navada še le od konca 18. stoletja.

124. ***Omnibus*** (voz, ki ima veliko sedežev). Take vozove je prvi vpeljal Paskal leta 1828 v Parizu.

125. ***Orgle.*** Prvih začetkov tega orodja smemo menda v piščalih starih narodov iskati. Prave orgle na sapo (Windorgel) se že nahajajo v 3. in 4. stoletji po Kristusu; v cerkve so bile vpeljane po 6. stoletji, pa še le v 9. stoletji jih v cerkvah zahodnjih dežel bolj pogostoma nahajamo. Grške vodne orgle (Wasserorgel) je neki leta 216 pred Kristusom Azhimed, orgle na sapo pa leta 120 pred Kristusom Ktesibi iznajdel. Prve orgle, kakor jih sedaj imamo, najdemo na Nemškem še le v 14. stoletji, in odslej so delanje orgel mnogovrstno, posebno po opatu Vogler-ju (v začetku sedanjega stoletja) boljšali in dovrševali.

126. ***Padavnica*** (Fallschirm, priprava, s ktero se je mogoče spustiti z visokega na zemljo). Iznajdel jo

je v 16. stoletji Varanzio; prvi pa rabil Blanchard leta 1785.

127. *Pakfon.* Leta 1822 je iznajdel Geitner v Snežniku na Saksonskem novo sestavo kovinsko, ktera se je pod imenom „argentán“ kmali precej dalječ razširila; leta 1824 je isto sestavo pod imenom „pakfon“ Jožef Rudolf žl. Gersdorf na Dunaji iznajdel. Iznajdba te in še nekterih druzih njej enakih sestav je koristna za to, ker pakfon v mnogih potrebnih orodjih in v nagizdnem blagu srebro nadomestuje. Sicer pa se mora reči, da so Kitajci že dolgo poprej znali pakfon napravljati.

128. *Panorama* (mal na okrogli plošči). Iznajdec panorame je bil profesor Breisig v Gdanskem na Prusovskem leta 1767; prvo je v veliki meri upostavil Škot Barker v Edinbergu leta 1793.

(Dalje prihodnjič.)

Slovenščina — škodljiva napaka!?

Prav ostrmeli smo, ko smo čitali, kar se je godilo v Celji v sejah mestnega odbora 27. oktobra in 4. nov. In kako ne bi? Celje, kolikor je nam znano, je, hvala Bogu, še zmiraj slovensko mesto; v njem živí le malo pravih Nemcev in še ti večidel tudi slovenski umejo. Razun tega, kakor je „Novični“ dopisnik omenil, celjska glavna šola ni „Cillier Gemeinde-Schule“, ampak ona je javna in glavna šola za vse spodnje slovensko Štajarsko. Zato je tudi v njej število čisto slovenskih otrok mnogo veče od onih, ki oba jezika govoré; pravih, trdih Nemcev pa, ki ne bi po naše nič razumeli, je v njej ubogo malo. Vsak nepristransk človek mora priznati, da se je pri tacih okoliščinah tudi letos na slovenščino še vse premalo ozira imelo, sicer se ne bi pri tolikem številu slovenskih otrok trije učitelji obdržati mogli, ki slovenskega jezika ne umejo. Njih ekscelencija slavni državni podtajnik baron Helfert v svojem spisu „die sprachliche Gleichberechtigung in der Schule“ pravi: „Die Erlernung einer zweiten Sprache, soll sie eine wirksame, eine nachhaltige sein, kann nur auf die vorausgegangene Festigung des natürlichen Unterbaues der Muttersprache folgen. Die gleichzeitige Verfolgung beider Zwecke, des sachlichen, wie des sprachlichen, sei naturwidrig, ein solches Verfahren verstiesse gegen die ersten Grundsätze aller Unterweisungskunst“ itd. Tako govorí in piše plemeniti Nemec v svoji visoki državni službi. Al enajstim odbornikom celjskega mesta ne dišé take šole, iz kterih bi izhajali izobraženi Slovenci, ki bi za potrebo tudi nemški znali, ampak oni hočejo take učilnice ali prav za prav mučilnice imeti, v kterih bi se slovenska mladež na vrat na nos ponemčevala, slovenska narodnost pa z nogami teptala. Oni hočejo, da bi bile naše šole ne „Bildungs-“ ampak „Entnationalisirungs-Anstalten“, kakor so bile njega dni, ko so morali otroci, ki so kako domačo besedo spregovorili -- „Schandholze“ vlačiti.

Te zlate čase si menda enajsteri celjski odborniki nazaj želijo, sicer ne bi mogli ene mrvice veljave, ki jo je dozdaj slovenščina na slovenskem Štajarji zadobila, „škodljivo napako“ imenovati, sicer ne bi mogli vpiti, da je zavoljo tega vès poduk in vsa prihodnost njihovih otrok iluzorična, sicer ne bi mogli v središču slovenskega okraja čisto nemških šol zahtevati in to NB. tako razžaljivo in nespodobno, da njih obnašanje nemški izobraženosti celó nobene častí ne dela. — Ne dvomimo, da se zdi „enajsterim“ škodljiva napaka, če se slovenščini na slovenski zemlji le kolikaj pravice skaže; al drugo vprašanje je: je li tudi večina Celjanov njih misli, ker so Celjanje pri mnogih prilikah že pokazali, da niso še tako daleč zašli, da bi se roda in doma svojega sramovali? Pa če bi tudi večina Celjanov tako mislila, ko oni, ne bi smeli — enajsteri — samovlastno tako postopati, ker izmed 398 učencev na celjski glavni šoli je neki le 63 celjskih. Čudno čudo nam se toraj vidi, kako morejo enajsteri odborniki celjski drž. ministerstvu vloge pošiljati zavoljo nemških šol, ne zaslišavši poprej občine na Bregu, ki je veča ko celjska in ki ima pri šoli toliko govoriti, ko ona. Menda vendar tudi ni občina na Bregu taka, da bi se roda svojega sramovala in s preziranjem maternega jezika sama na-se pljuvala! Mislimo toraj, da srenja brežka, kadar bo zavoljo šole svoje mnenje oddala, ne bo tujega prosa branila, svojega pa vrabcem pustila; marveč da se bode krepko za svoje pravo potegnila in da bo ta jezična pravda slovenščini več hasna ko škode donesla.

Ker se pa tudi drugod takih ljudí ne manjka, ki zdihujejo po izključivnih nemških šolah še bolj, ko nekdaj Izraeljci po loncih mesa, in ki radi, če ne očitno, vsaj na tihem godrnjajo, če je njih šola le kolikaj v slovenskem duhu osnovana, se mi potrebno zdi pri tej priliki o tej važni zadevi nekoliko več spregovoriti.

Govorí se navadno, da naše ljudstvo za slovenske šole ne mara, marveč da vsak revni kmetič neizmerno vrednost nemščine spozná in posebno zato otroke svoje v šolo pošilja, da bi se je naučili.

Al ta ugovor, dasiravno ga moramo tolikokrat slišati, da nas že ušesa bolé, je čisto prazen. Ne tajimo sicer, da je mnogo ljudí, ki bi radi samo nemške šole imeli; al obrnite to reč drugači in vprašajte ljudstvo naše: ali bi raji imeli, da nemščina še dalje v vsej svoji oblasti ostane, ktero je v naši slovenski deželi imela malo da ne v tako polni meri, kakor da smo tam kje v sredi „rajha“, ali da bi slovenščina na Slovenskem vladala tako ko nemščina na Nemškem, talijanščina na Talijanskem itd.? in jaz stavim svojo glavo, da si bo vsakdo to zadnje izvolil. Za nemščino potegnil se bo samo kak nemškutarček, kteremu je dozdaj nemščina mošnjico polnila, in pa kaka kmečka prismoda, ki zdaj ne vé, kako bi se nosil, ko zná enmalo „dajč“, kajti če bi slovenščina obveljala, ne bi več mogel tak božji volek na one, ki nemškega ne znajo, tako zaničljivo gledati, kakor da ima — čredo ovác pred sabo. Sicer je pa vse ljudstvo naše za slovenščino. To nam priča jasno in glasno onih 20.000 podpisov, ki so se l. 1860 za obveljavo slovenščine na Dunaj poslali. Blizo 20.000 podpisov veljavnih mož je menda za vsakega človeka dovolj dokaza, kaj želí trezno ljudstvo naše, ktero ne mara za mačkine godbe, preganjanje cilindrov ali škricev in druge take nespodobne demonštracije. In komur je teh 20.000 podpisov premalo, mu jih dobimo v kratkem lahko še 20.000 ali kolikor je treba, ker ljudstvo naše je bilo, je, in bo vedno za obveljavo slovenščine. Al sila kola lomi. Zato ko vidi, da vkljub vsem obljubam, vse le pri starem ostaja, ko vidi in sliši veliko kokodakanja pa nič jajc, ker razun pridige v cerkvi in klicanja beričevega pred cerkvijo (ki pa navadno naš jezik pači, da je groza) povsod v javnem življenji stara navada še zmiraj 'zvonec nosi — ko vidi, da je ponemčeni gospôdi naši, ktera (hvala vsej tisti, ktera ne spada v to vrsto!) se še toliko potruditi neče, da bi vsaj priimke in lastne imena pravilno pisati znala, službovanje v slovenskem jeziku je še vedno tako „unmöglich“ in „unthunlich“ ko pred 15 leti, je pač čisto naravno, da je v tacih okoljščinah nemščine v šolah milo pogreša, in če je za-nj prepozno, se je naučiti, da jo vsaj svojemu sinu iz vsega srca privošči, ker je prepričan, da ako bo sicer še tako prebrisan, moder in izveden, bo vendar brez znanosti nemškega jezika tako rekoč gluh in mutast, in tujec v svoji lastni deželi. Zameriti mu

moremo to tako malo, ko onemu, ki je primoran v svojo lastno hišo skoz okno se plaziti, ker mu ni dopuščeno vrat odpreti.

Ali ta narobe svet ne more na véke tak obstati. To je gotovo ko amen v očenašu. Mi damo Bogu, kar je božjega, cesarju, kar je cesarjevega, tudi nam se mora dati, kar je našega, in po besedah Njih Veličanstva Franc Jožefa tudi nam zagotovljenega, kajti „justitia“ je že po besedah pokojnega cesarja Franca „fundamentum regnorum.“ Naš jezik mora toraj pravico zadobiti, kakoršna mu gré, v šoli, v cerkvi, v uradnijah in povsod v javnem življenji, in kakor hitro se to zgodí, nam ne bo več nemščina ko vsakdanji kruh potrebna, ampak ona nam bo le poboljšek, kterega se nihče branil ne bode, kdor ima po svetu opravil, dobro vedé, da „kolikor jezikov znaš, toliko ljudí veljaš.“

In te zmage gotovi imamo prav, da se za slovenske šole krepko poganjamo, in se še ne zmenimo, če tudi tù ali tam kak prenapet nemšk Mihelj zavoljo tega kaj ponjergá in kak aboten kmetič v njegov rog zatrobi. Priprostemu kmetu tega toliko ne zamerimo, ker on v svoji nevednosti ima očí le za sedanji trenutek; al tistim odbornikom celjskega mesta, ki imajo na sedaj vès svet pretresajoče ideje tako malo ozira, da slovenščini na slovenski zemlji še toliko prostora ne privoščijo ko nemščini, se prečuditi ne moremo. Lahko da so oni ponemčeni, od pete do glave; al naj bi pomislili, da prebivajo v sredi slovenskega naroda, ki ima polno pravico do obveljave dozdaj toliko prezirane in zatirane narodnosti svoje, da bi se toraj bolj spodobilo njim posloveniti se, ko narod še dalje ponemčevati. Res je smešno, kako morejo dandanes možje, ki se modrim in razumnim prištevajo, po vsej sili zahtevati, da bi se še dalje noga po kopitu prenarejala!

(Dalje prihodnjič.)

Slovensko slovstvo.

* *„Strup.“ Vesela igra v enem djanji; prosto poslovenila Luiza Pesjak-ova, v Ljubljani 1865.*

Kdo bi bil mislil, da bo druzemu vezku slovenskih gledišćinih iger tretji tako naglo za petami! Kdor je bral, kar nam je premarljiva gospá že spisala bodi si v prozi, bodi si v poezii, s srčnim veseljem segel bode po najnovejšem njenem delu, ter v njej občudoval pisateljico drazih dušnih darov, ki se je v tako kratkem času povzdignila do izvrstnosti na slovstvenem polji slovenskem; kajti še le čez tri mesce bo leto in dan, kar je prvikrat v roke vzela slovensko slovnico. Živ dokaz, koliko premore pravo rodoljubje. Kar pa to njeno delo še bolj zvikšuje, je to, da je čisti donesek svojega „Strupa“ darovala „slovenski Matici“. Pri vsem tem menimo, da se ne motimo, če pravimo, da bodo vsi pravi rodoljubi z veseljem segli po veseli igri, zlasti pa prosimo slavnih čitavnic, da bi pospešile razprodajo slovenski „Matici“ na korist. Na prodaj je pri Giontini-u v Ljubljani in v čitavnicah po 20 kr.

* *Umni Gospodar. Mesečnik za kmetijstvo, obrtnijstvo in druge deželne zadeve ter za izobraževanje ljudstva sploh. Izdaja ga c. kr. kmetijska družba goriška. Vreduje ga prof. Andrej Marušič. Izhaja 15. dan vsacega meseca na pol pôli in veljá 1 gold. za celo leto. Naročnino sprejema do 15. januarja 1865 vrednik v Gorici štev. 277.*

„Novice“ preljubega svojega tovarša „Umnega Gospodarja“ živo priporočajo ne le goriškim, temuč vsem slovenskim gospodarjem, mladim in starim. Kazal je skozi dve leti, da je tega priporočila jako vreden: vreduje ga mož, s kterim se naša slovenska domovina po pravici sponaša in ki nam v lični domači besedi priznaša mnogovrstnega podučnega in kratkočasnega blaga, in vse to za mal goldinarček na leto. Pa čujmo, kaj „naše Gorice list“ sam pravi: „Namenjen je sicer naš „Gospodar“ goriškim Slovencem in je, ali želí biti prav za prav deželni list za ljudstvo. On se ne pečá z učenimi rečmi in tudi ne nalašč z zgolj duševnimi in zlasti ne z narodnimi zadevami, ampak (po namenu kmetijske družbe, ki ga izdaja) meri le bolj na poduk v vsakdanjih telesnih rečéh in na blagostanje našega ljudstva na kmetih, drží se pa vendar le reka „s kruhom za duhom“. Resnica je namreč, da s kruhom človeka najlože uloviš, kakor miš s špehom. Daj mu kruha, pa ga imaš, za kar hočes (Panem et...). „Kruh je omika“, to je, le premožnišemu človeku je za omiko mar. Siromak, ki ga revščina tlači, ne praša po omiki, ampak po kruhu. Pridgaj lačnemu ali podučuj ga, kolikor hočeš, malo ti porajta za tvoje še tako lepe in ubrane besede. V tem tedaj, ko „U. G.“ lemež kleplje, kruh pridelavati učí, skrbí posredne (po ovinkih) tudi za duha, podaja ljudstvu ob enem, dasiravno v plitvi skledici, tudi dušno jed, trosi omiko. Gledé na vse to sme torej „Gospodar“ po pravici pričakovati, da mu tudi tisti domoljubi slovenski (in ne le goriški), ki za kmetijske in materialne rečí navadno ne marajo, ne bodo vrat zapirali.“

* *Cvetje iz domačih in tujih logov.* „Glasnik slovenski“ nam radostno donaša novico, da začnó te knjižice z novim letom zopet na svitlo izhajati. Pripravljene so za izdavo ali se še pripravljajo razne dela lepoznanske, izvirne ali poslovenjene; najpred izidejo: poljski roman „Kirdžali“ od M. Čajkovskega, A. Umekove „Pesme“ (mnoge med njimi še nikjer ne natisnjene); ruski roman Gogolov „Taras Bulba“, Pellikova tragedija „Tomaž Mor“, M. Valjavčeve „Poezije“ itd. Gradivo je mnogovrstno in jako zanimivo; naj najde toraj podpore po vseh straném naše domovine! — Izhajalo bode, kakor doslej, vsacih 6—8 tednov v posameznih zvezkih, pet pôl debelih; naročilna cena vsacemu zvezku (brez poštnine) je 25 kr. in se bode plačevala o prejemi vsake knjižice; kdor hoče pa vseh 6 vezkov IV. šestke (zv. 22.—27.), poštnine prostih, naravnost po pošti prejemati, ta naj pošlje za nje 1 gold. 80 krajc. Nabiravcem naročnikov se daje vsak 11. iztis po vrhu.

Tri dni v Zagrebu.

Spisal Dr. Ž.

(Dalje.)

Tretji dan svojega bivanja v Zagrebu šetal sem zjutraj po trgih in ulicah, da mestno fizionomijo vrlo dobro vtisnem svojemu spominu. Celo mesto je jako snažno, in kakor sem že omenil, je razdeljeno v spodnji in zgornji grad. Ulice spodnjega grada so večidel makadamizane; imajo jako široke velikomestne trotoare, so lepo ravne, skorej bi rekel po motozu izpeljane in se vsaj v poglavitnem delu vse iztekajo na véliki trg Jelačiča bana. Hiše pa so v večini lepe in po najnovejši šegi sezidane, tedaj vredne po velikosti in okusnem skladu kinčati glavno mesto hrvaške zemlje; vendar zapazi oko potnikovo na prvi pogled, da še le v novejšem času je spodnji grad slekel svojo pohlevno, da ne rečem borno obleko, ter sedanjo, vendar še nikakor ne dogotovljeno opravo oblekel, kajti mnoge tù in tam med krasnimi poslopji stoječe preborne koče očividno pričajo, da so pred nekoliko desetletji še večidel enake tovaršice imele. Spodnje mesto je dalje kot širje, in kakor sem že enkrat omenil, je v večini prebivališče rokodelcev, obrtnikov, trgovcev, umetnikov itd. ter ima

zarad tega neko živo gibanje, ktero se pogreša v zgornjem gradu popolnoma. Zgornji grad je tudi prav čeden, ima lepe ne preozke ulice in nekoliko manjših trgov in je v veliki večini prebivališče uradnikov, kajti vse dikasterialne palače, uradnije civilne in vojaške, gimnazija in realka so v zgornjem gradu. Hiše so snažne, srednje velikosti; njih solidni sklad prepričavno kaže, da so bile sezidane večidel v preteklih stoletjih; nad vratmi se sèm ter tjè kak grb vidi, znamenje, da je bila ali pa je še ona hiša lastnina kakega plemenitaša. Novih poslopij je pa tù malo viditi. Napisi ulic in trgov so v edinem hrvaškem jeziku, napisi rokodelcev, trgovcev in druzih so deloma hrvaški in nemški, deloma pa samo hrvaški; čisto nemških napisov se jako malo vidi, in še ti so bolj ostanjki iz poprejšnjih, nemščini na hrvaški zemlji bolj ugodnih časov. Tako imenovani srednji stan, posebno rokodelski, pa je tù, kakor mu pravijo, skorej popolnoma „švabski“, in ako stopiš v prodajavnico kacega peka, čevljarja, krajača in drugih, je skoro da gotovo, da te ne bode drugače nagovoril, nego po nemški; sploh je nemški jezik tudi v vseh štacunah trgovskih navaden; vsaj mene so le po nemški pitali, dasiravno sem imel pravilno narodno obleko. Tudi po kavanah in gostivnah se nemščine več čuje kakor hrvaščine, in meni se ne zdi, da bi bil o tem velik razloček med Ljubljano in Zagrebom, se ve da, samo kar se javnega govora tiče.

Zanimiva posebnost v Zagrebu so tudi brzi konjiči hrvaški, kteri dasiravno majhni in na videz ne posebno lepi, s svojim urnim tekom jako povzdigujejo živo gibanje v spodnjem gradu. V vse vozove vpregajo po dva kónja, ktera v brzem skoku dirjata, brez ozira na obloženi ali prazni voz. Le malokrat se nahaja, da je kacemu vozu en sam konj priprežen, in še takrat veljá, da med tremi tacimi vozovi je gotovo eden lastnina „Krajnaca“. Iz gotovega vira sem pozvedel, da je bil nekdaj marsikter voznik zarad konjiča samca od živahne zagrebske mladine zasmehovan z besedami: „Evo! ovdi se pelje Krajnac.“ Sedanji čas ne čuje se več kaj tacega. Obhodil sem tudi, ker je bil ravno tržni dan, mnogovrstne, seljaškim prodajavcem in mestnim predkupovavcem odločene prostore javnih trgov. Mikalo me je viditi tukajšnje gibanje prostega naroda; vendar tolike obilnosti in različnosti na prodaj stavljenih poljskih, vrtnih in druzih pridelkov nisem tù našel, kakor jih vidimo tržne dni v Ljubljani, kjer so nas neutrudljive Krakovčanke s svojimi obilimi pridelki tako razvadile, da tacega rastlinskega trga kakor v Ljubljani, kmali ne najdeš, tudi v večem mestu ne. Šetaje po ulicah nahajam tudi tù postrežčekov, ali, kakor jih tukaj zovejo, „služnikov“; ne razločujejo se tukajšnji služniki od naših „Dienstmännerjev“ sicer v drugem, kakor da imajo na kapici svoji v beli pleh vrezani in rudečo pobarvani napis „Služnik“; sicer so prav v taki modri halji kakor ljubljanski in menda tudi tukaj kakor v Ljubljani ljudém všeč.

Da si prav dobro v spomin vtisnem izložbo trojedine kraljevine, še enkrat veličansko poslopje prehodim od konca do kraja ter si kupim lično kolajno (svetinjo), ki je bila v spomin temu, v zgodovini jugoslavenski nepozabljivemu početju jako vkusno vlita; na sprednji strani kaže grb trojedine kraljevine z nadpisom: *„na uspomenu izložbe“;* pod grbom stojite črki M. K., na drugi strani pa nadpis: *„Dalmat. hrvatska slavonska izložba v Zagrebu god. 1864.“* Predraga mi ostane za vse žive dni ta „svetinja“ kot spomenica mojega bivanja v Zagrebu.

In tako je zopet, ko bi trenil, pretekel dan. Pač bi bil rad, kakor nekdaj Jozve, ukazal solncu: stoj! — al ker se mi moramo sukati po solncu, ne pa da se solnce suče po nas, treba je bilo podvizati se, da še enkrat pohodim svoje mile prijatle — za slovó.

(Konec prihodnjič.)

Roža.

Zložila Luíza Pesjak-ova.

Po roži ne žalujte,
Ko jej usáhne cvet;
Saj roža je užila,
Kar le premore svet.

Na trati jo rodila
Cveteča je spomlad,
Od matere prejela
Lepote je zaklad.

V svitlobi je kopala
Premili svoj obraz;
Prijazno na njo s'jalo
Je solnce vsaki čas.

Ko dnevu je sledila
Prekrasna zvezdna noč,
Je slavček razodeval
Čutíl presladkih moč.

In viže hrepeneče
Je tako mično pel,
Da tudi v mladi roži
Ljubezen je unel.

Ko rožni cvet je dremal
V naročji zlatih sanj,
Je rôsa ulivala
Demánte svitle nanj.

Vonjavo izdihljala
Je rožica sladkó,
Po njej razveselila
Je zemljo in nebó.

Izvoljena kraljica
Je bila od cvetic,
In čast so ji dajale
Rastline vseh gredic.

Poslednjič jo objelo
Sprelepo je deklé,
In nad njegovim srcem
Je poč'lo jej srcé.

Zatorej ne žalujte
Ko roži vsahne cvet;
Saj roža je užila,
Kar le premore svet!

Dopisi.

Od meje beneške 1 dec. ✓. Peljem te, dragi bravec, ako ti je drago, na visoko planino med Matajurjem in Kolovratom, na kteri poleg druzih vasí tudi Livek stojí; pa gledi, da si preskrbiš močno popotno palico, zakaj tje gori ti ne pomagajo ni čvrsti konjiči ni blazinaste kočije; ozka je steza in slaba je pot, ktera od mlinske ceste do Liveka drží. Vendar ne vstraši se! Saj bravca, kakor si tudi ti, nosijo leteče tice — misli — na svojih perutnicah tako rahlo, da se nikjer ob kamen ne vdari in prav nič ne zatiščí. Glej, komaj ena misel, in že si na koncu dveurnega potovanja — tù imaš Livek (menda mali liv) v svoji visokosti in nizkosti. Ne bodem ti pripovedoval, kako huda zima mora v tej visoki deželici biti, tudi ne bodem ti razlagal o znajdenosti, ki jo livški krošnarji pri svoji kupčii skazujejo, še manj pa ti bodem popisoval slamnate strehe zatemnelih bajt, ker jih ne manjka po enakih krajih; namenil sem ti le pokazati cerkvico, da vidiš, koliko ubožni Livčani za Božjo čast storé. Stopi v njo, poglej na levo in čudi se lepemu altarju; naredil ga je nek Lah, ki dobro ume iz marmorjevih koscev cele stebre vmarmoriti. Lep je tudi kip Matere božje, ki je v tem novem altarji. Njemu nasproti je nova spovednica, nad njo nova prižnica in okoli po stenah je sv. križev pot s prav lepimi slikami: v skrinji za cerkveno oblačilo najdeš med drugim tudi dva nova mašna plašča, ktera je daroval sam ključar S. Hrast: ravno on je tudi sam plačal omenjeni kip B. M. D. s 50 gld. Bog daj veliko takih ključarjev pri cerkvah! Tudi zunaj cerkve se je marsikaj popravilo. Pred vratmi so nove stopnice, ki jih je sam ključar dal narediti; turn je dobil lep nov klobuk; in pokopališče, ki je zunaj vasi, dobilo je novo ozidje. Vse te in še druge manjše reči so se izgotovile v kakih petih letih, kar pastirujejo č. g. M. P. Tako se napreduje v cerkvenih zadevah, kjer je ljubeznjiva edinost med soseščani pa se vé da gorečnost za Božjo čast. O ti ljubeznjiva edinost podaj se

tudi tje gor zakraj Nadiže v deželico Kotter, sprijazni tiste trmaste glave v obeh Borjanah, ktere zadržujejo toliko let zidanje nove cerkve, ki jim je potrebna kakor ribi voda; hiti jih zediniti, dokler ni že prepozno, dokler jim je še pomoč iz cesarske kase zagotovljena.

V Gorici 25. nov. ⊙ — 17. t. m. je imela naša čitavnica občni zbor. Dasiravno ob nenavadni uri (3. popoldne), se je bilo dovolj tukajšnjih udov zbralo, toliko težje smo pa pogrešali zunanjih, za kterih voljo se je bila neki ta ura odločila. Občni zbor — zlasti pa (čujte krokarji in hudourniki!) tretji občni zbor ima pri nas nekoliko večo kot zgolj opravilsko pomenljivost, kajti ta naš zaliv slovenskega morja, po kterem se čitavničina ladija ziblje, ni tako gladek, kakor drugod. Pa saj so „Novice“ te reči že večkrat razlagale ter je to tudi predsednik v letošnjem svojem zbornem ogovoru potrdil. Govoril je pa predsednik, vrli gospod Winkler tako-le: „Gospôda! Čitavnica naša je eno leto starejša; tega me spominja dnevni red današnjega zbora. Kaj se je v ravno preteklem letu pri nas godilo, kako je ravnal odbor, kteremu ste bili pred enim letom izročili oskrbljevanje čitavničinih opravil, Vam bo razlagal bolj natanko gosp. tajnik; jez opomnim le tega, da pri nas se je z majhnimi pomočki doseglo toliko, kolikor bi se drugod morda z večimi ne bilo doseglo. Sicer nahajam, ako premišljujem okoliščine naše čitavnice od nje začetka do današnjega dné, marsikaj, česar se mora vsaki rodoljub srčno veseliti. Na primer hočem le dve reči posebno v misel vzeti. Ko je čitavnica pred dvema letoma bila ustanovljena, je bilo mnogo tacih, ki so nad tem početjem glave majali; šteli so dneve življenja našega društva. Al čitavnica še stojí, in stojí čvrsto; naše društvo je marsikomu vkljub pokazalo, da ima svojo živevnost. To je prvo, kar sem hotel tukaj omeniti in pritrditi. Drugi (in tudi takih je bilo veliko) so se od začetka čitavnici posmehovali in jo zabavljivo pikali rekoč: kaj bo čitavnica v stanu ponujati udom svojim? kakošne bodo neki veselice, ki jih bodo Slovani napravljali? kdo se bo teh veselic udeleževal? ktera gospá ali gospodičina bo hotla obiskovati čitavničine sobe? itd. Al kmali so zabavljivci omolknili. Čitavnica jim je pokazala, da je zbirališče omikanih ljudí, in da Slovani so dodeljene jim enakopravnosti vredni; celó zoperniki čitavnice so njenemu prizadevanju in dostojnemu obnašanju tudi po časopisih hvalo dajali. V goriškem mestu, ki šteje komaj 12.000 prebivavcev, je zraven čitavnice še troje nji podobnih društev; močí so zares raztrošene. Al čitavnica ni zaostala za unimi društvi; pokazala je, da je ž njimi enake vrste, enake veljave. In to je drugo, česar želim, da gospodje tukaj zbrani z mano vred na znanje vzamejo. — Pretekli časi so nam poroštvo prihodnjih. Čitavnica ne bo svojega značaja nikoli zatajila; nje skrb bo tudi za naprej, kakor dosihmal, da bo željam svojih udov, kar ji bo mogoče, zadostovala in da svoje dobro ime ohrani; spoštovaje pravice vsake narodnosti, nadja se čitavnica enacega spoštovanja svojih pravic. Po tem takem sme upati čitavnica, da ji bodo njeni udje ostali zvesti in jo pri vsaki priložnosti krepko podpirali. Sicer pa bode kakor dozdaj tudi vprihodnje naše geslo: Vse za vero, cesarja in domovino!“ — Slava- in dobroklici so mu od vseh straní priterjevali. — Za njim se je oglasil čitavničini tajnik gosp. dr. Tonkli. Bral je kroniko preteklega leta, sestavljeno tako natančno in mikavno, da je celó zakulisovce zanimivala. Čudne misli rojijo človeku po glavi, ko se mu v Gorici — v Stabile-novi dvorani — take sporočila o razvijanji slovenstva berejo. Kak razloček med našim tihim, pohlevnim, pa zdatnim narodnim napredovanjem in med tistimi otroškimi demonstracijami s petardami, ki smo jih 19. t. m. zvečer (blizo gledišča) že v drugo letos doživeli! — Tajnika je podpiral gosp. Jeglič. To vam je finančni minister, da ga nima vsaka čitavnica tacega! Denarnični spregledi njegovi, kakor so tacega izvedenca vredni (g. J. je deželni računar), so društvu našemu na veliko čast in tolažbo — kajti gospodarstvo je tako, da smemo biti zadovoljni. — Predno smo se lotili voljenja novih odbornikov, je po predlogu gosp. A. Marušič-a vès zbor dosedanjemu odboru vstavši dal zaupanje in zahvalo na znanje. Pri volitvi pa je to tudi djanski potrdil. Razun dveh poprejšnjih odbornikov, kterih eden (dr. Pogačnik) je Gorico zapustil, drugi (prof. Budal) pa želel oproščen biti, so vsi drugi zopet izvoljeni, in sicer: Predsednik (enoglasno) gosp. A. Winkler, denarničar (namesti gosp. Jegliča, ki se je za letos težavne te službe odpovedal) gosp. Št. Kofol, podpredsednik (kakor lani), gosp. F. Huber, gosp. A. Jeglič (ki bo zdaj knjižničar in gospodar čitavničini), gosp. A. Jurišević, g. dr. K. Doljak, gosp. prof. Šolar, dr. J. Tonkli, gosp. K. Kerpan-Poli. Namestnika sta: gosp. Leop. Budal in grof Lanthieri. To so tedaj naši „patres patriae.“ V njih skušenih rokah je krmilo narodne naše čitavnice v srečnih rokah. *)

Iz Teharjev 20. listopada. — Imele ste zbor obé srenji teharske fare, da bi volile nov patronatsk odbor. Glavar teharske srenje jim natisnjeno postavo predpoloží ter pravi: kdor je bravec slovenskega jezika, naj bere od točke do točke natanko, da vsak izvé, kaj se ima goditi. Rečeno storjeno. Al žalibog, večina odbornikov z glavami majè ter pravi, da še polovice — ne razume. Potem bere zgori imenovani srenjski glavar postavo v nemškem jeziku od konca do kraja; al izmed 22 odbornikov jih zopet celó celó malo razume, kar se je bralo. To je resnica; tako je bilo. Zdaj le samo to prašam: koliko se je doseglo po šolah starega kopita? Ali nam ni treba slovenskih učilnic, da se ljudstvo naučí saj svojega maternega jezika do dobrega? Zdaj pa še drugo vprašanje. Res je, da se volijo odbori zastran patronatstva po postavi; al kje je staro premoženje? S čem bojo gospodarili? Se li ne bo zahtevalo premoženje od poprejšnjih patronatov? Odbori brez premoženja, kako bodo gospodarili?

Miha Vizjak, tudi eden patronatskih odbornikov.

Iz Adlešič od Kolpe 27. listopada. Drage „Novice“, ker malo kadaj od nas dopisov dobivate, naj vam jaz pišem par vrstic i vam povem, kako se godi nam. Na dan sv. Katarine ob treh popoldan je začelo grmeti i bliskati se, to je trpelodo polnoči; grom i blisk sta bila tako silna, da ljudjé ne pomnijo ob tem času takove hude ure. Naj vam tudi povem o naših pridelkih; žita smo posrednje pridelali, sena mnogo več od lani. Natrgali smo po srednji meri, ali ne „čvička matička“, kakor ga je neki Vaš dopisnik krstil, akoravno lanskemu brat ni. 13. t. m. je bil sneg zapadel, 8 palcev debel; bojali smo se, da ne bomo mogli posejati jarine, ker o slabem vremenu se ne more gnoj voziti niti orati; al vendar je Bog dal, da je sneg skopnel in nekoliko danov lepo vreme bilo. Zda je začelo zopet deževati, tako jako, da človek ne more nikamor zarad blata. Z Bogom!

Miko Požek.

Izpod Mihovega na Dolenskem 27. novembra. Gospod dopisnik iz Suhora se hoče, kakor se vidi v 47. listu „Novic“, nekako nasproti postaviti kislici le-

*) V dopisu goriškem v poslednjem listu „Novic“ na strani 329. v 2. vrsti odspodej prosimo popraviti tiskarno pomoto pocukrala namesti pocurkala. Vred.

tošnjega vinčeka, in dotične dopise v „Novicah“ zastran tega, sosebno dopis Lepstanskega v 45. listu ovreči; pa naj mu prijazno povemo samo to, da Lepstanski ni nikakor hotel semškega ali metliškega vina grajati (temuč le letošnje vina sploh) ker mu je dobro znano, da ima semško in metliško vino mnogo prednosti in veljavnosti pred drugim dolenskim, sosebno podgorskim vinom, kar se že iz tega spoznava, da je vedro ovega, to je, semškega in metliškega vselej, toraj tudi letos na pol dražje, kakor podgorsko; če je avstrijsko vedro semškega po 4 gold., je podgorsko komaj po 2 gold. — Naj pa še tudi to pristavim, da polovica semškega in polovica dolenskega, v sodih vkup zmešanega, je najbolja pijača.

J. O. Lepstanski.

Iz Kranja 3. dec. — Bravce „Novic“ sicer malo mika izvediti, ali se bo kranjska mestna hiša zavoljo dolžnih 1194 gold. prodala ali ne. Le ker se je ta zoperna novica po vseh časnikih kot poseben „curiosum“ plazila in so tudi „Novice“ v dopisu iz Kranja grajale to sramoto, Vam naznanjamo danes, da je naša mestna hiša rešena. Pretekli torek se je namreč po dovoljenji c. k. okrajne gosposke na povabilo g. Pirc-a, g. Pleiweis-a, g. Pavšlerja in g. Šifrerja snidilo v čitavnici mnogo naših mestjanov. Namen tega zbora je bil, odvrniti mestu veliko škodo, ktero bi trpelo, ako se prodá mestna hiša. In kar se je zahtevalo, se je tudi popolnoma doseglo. Veljavni mestjani so se zavezali plačati upniku dolg, da ustavi prodajo. Ali je pa naše sl. mestno županijstvo zarad tega tudi kaj storilo, ni nam znano.

Iz Ljubljane. V poslednji mestni seji ste bile dve reči važne. Ena je zadevala inventár (popis vsega mestnega premoženja), druga pa ogenj v Vrhovčevi hiši oktobra meseca. O prvi zadevi, v kteri je bil poročevavec odbornik Pajk, so po nasvetu njegovem bile pravila sklenjene, po kterih naj se napravi natančen inventár, ki je vsacemu gospodarstvu prva podlaga, ki pa se pregledan in potrjen že pogreša od leta 1850. O drugi zadevi pa, v kteri je bil poročevavec Stedry ravno tako nesrečen s svojim predlogom, kakor vsi zagovorniki njegovi, je večina odborova izrekla, da je magistrat pri onem ognju storil svojo dolžnost. Škoda le za dragi čas, ki se je tratil v dveh sejah za stvar, za ktero, ker je bila v redu, bi se ne bila nobena živa duša zmenila, ako bi „Laibacherca“ in njena sestričinja „Triesterca“ ne objemale z isto „presrčno ljubeznijo“ sedanjega mestnega županijstva kakor poprejšnje — v prvi polovici. Vide: tečaj 1861 in 1862.

— V pondeljek zvečer je zopet 1200 mehikanskih prostovoljcev zapustilo Ljubljano, da so šli po železnici v Trst, odkodar grejo po morji dalje. Prav žal nam je po njih, ne samo, da so veliko denarja pustili v deželi, temuč tudi zato, ker so večidel prav vrli, omikani možaki.

— V pondeljek je finančni direktor pl. gosp. Felsenbrunn v pričo Njih eksc. c. k. deželnega poglavarja gosp. dr. H. Costa-tu, direktorju c. k. ljublj. nadcolnije, izročil Franc-Jožefov red, kterega mu je Njih Veličanstvo za večletne zasluge podelilo ob prestopu v pokojni stan.

— Naj reče kdo, da ni živahnega delovanja na polji slovstvenem našem! Kakor iz tal rastejo knjige slovenske. Naš list naznanja danes, da že je prišla na dan šaloigra „Strup“, ki jo je poslovenila častita domorodkinja naša gospá Luiza Pesjakova, ktere glas že gré v slovenskih in nemških časnikih po svetu. „Oglasnik“ današnji pa oklicuje prvi snopič „Izbranih narodnih srbskih pesem“, ki jih na svetlo daje gospod prof. Janko Pajk. Gospodu profesorju gré hvala, da prvi ima to dobro misel, da najlepše srbske pesmi prepisuje v naš pravopis tistim, ki ne umejo cirilice, in jim z dodano slovnico in slovnikom polajšuje branje izvrstnih teh pesem. Več o njih drugi pot, kakor tudi o 2. zvezku gosp. prof. Marnovega „Jezičnika“, kterega prvi zvezek smo že z radostnim „dobro došel“ pozdravljali. — Ker že o slovanski literaturi govorimo, naj povemo še to — al lepo prosimo, naj se nikar preveč ne prestrašijo, ki se čedalje večega razširjevanja slovanske literature bojé; ni nič hudega! — da je vredništvu „Danice“ došel iz Amerike 1. list „Slavije“, ki izhaja v Racini v Viskonsinu v českem jeziku; dopisnik „Danice“ gosp. Trobec pravi, da imajo ondi 6 slov. časnikov, kar kaže, da mora v Ameriki dokaj Slovanov biti. Da je vendar Bog toliko teh Slovanov vstvaril in da povsod so tako zaljubljeni v svoj materni jezik!

— „Južni Sokol“ lepo razteza svoje perute nad poljem telesne in duševne národne omike, in kar je pod krilom njegovim, raduje se veselega srca, kadar pride čas za to, in ne zavida nikogar na svetu. Tako si je preteklo saboto osnoval zopet prav izvrstno zabavo, ktera si je brez vabíl in brez oklicevanja privabila obilno množico poslušavcev in gledavcev, in še celó gospé so ga počastile z nazočnostjo svojo. Ne bomo se lovili v dolzih frazah, za kterimi, kakor skušnja učí, je „veliko krika, pa malo mika“, ampak le ob kratkem bomo naznanili program tega zanimivega večera, kteremu vodník je bil z veliko pohvalo gosp. Noli. Prvo je bilo, da je pel sokolski zbor Jenkovo „Hej rojaki.“ 40, to je, štirideset moških junaških glasov — komú bi tako krepko petje ne pretreslo srca? 2. Čitanje „Popotnikovih črtic“ (Noli). 3. Veliki flageolet na citrah (Noli). 4. Ipavčeva „Vojaška“, osmospev. Izvrstna ta kompozicija slavnega Ipavca je vredna, da jo poje vsak domač zbor. 5. „Nova pisarija“ (Prešernova), dvogovor. 6. „Gulanar od koploru“ (komična spevoigra s podobami) pela sta jo dva Sokolca. Tudi razprodajala se je po 3 novce; če je kdo še želí, se bo v drugo natisnila. 7. „Pesem od Polone“, samospev z zborom. 8. Dvojna igra na citrah. 9. Pesem od „komarja“ z zborom, in 10. Pesem od „tega kmeta.“ — Zabava je trajala do pozne noči. Kakor tedaj „Južni Sokol“ obuduje začudenje, kadar v gimnastiki kaže Ljubljančanom svojo umetnost, tako je mojster tudi v zabavah. Ne šteje sicer še 10000 glav, al prav dosti ga je, da imponira v telovadstvu in mnozih umetnostih duševnih; ni mu treba od hiše do hiše nabirati družbenikov, rekrutirati pri otrocih ali strahovati starce, da mu ne uidejo kam drugam. Brez vse sile se zbira pri njem rado vse, kar ima veselje do tega, kar je že nekdaj Rimljan z dvema besedama zdatno povedal: „Utile dulci.“

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

V državnem zboru dunajskem je zbornica poslancev v 9. svoji seji začelo razpravo o adresi, to je tistem pismu, v kterem ima po ustavnem običaji državni zbor odgovor dati na ogovor, s kterim je Njih Veličanstvo cesar odprlo letošnji državni zbor. Znano je bravcem našim, da je bil za načrt tega odgovora izvoljen odsek dvanajsterih poslancev; ta je osnoval to pismo in dr. Giskra je bil poročnik njegov. Da pride danes prevažna stvar na vrsto, kazalo je že to, da cela zbornica je bila čez in čez polna tudi druzih ljudí, ki so prišli poslušat, kaj se bo danes tù govorilo.

Dr. Giskra stopi na oder in podpira adresini načrt, rekoč, da odsek je imel dve poti, po kterih je mogel osnovati odgovor na cesarjev govor: ali da bi le opisal prestolni govor, ali pa, da v odgovoru uasvetuje

vladi, kaj da naj storí. Odsek si je izvolil to, drugo pot. Govornik se izpustí zdaj v zgodovino, kako da je Avstrija leta 1860 dobila ustavo (konstitucijo) in s kolikim zaupanjem je sprejela možá, ki je bil takrat na čêlo vladi postavljen. Al stvar se je drugač obrnila, kakor se je pričakovalo; Avstrija je malo da ne skor zopet tako usamljena kakor je bila leta 1859. V treh letih je edini dogodjaj v razvitku ustave ta, da je Erdelja došla v državni zbor. Nikjer ni pravega napredka; večidel veljajo še postave absolutizma. Ladja državna, če tudi ne nazaduje, saj tudi ne napreduje; vrtí se v okrogu. Zaupanje peša, zato, misli govornik, se mora vlada opominjati. Zbornica naj sodi, ali je odsek pravo zadel z osnovanim pismom. (Zdaj bere dr. Giskra adreso.)

Zbornice predsednik veli, naj se začne generalna (splošna) razprava. Oglasili so se Mende, grof Kinsky, dr. Berger, Skene, Obert in Sadil, da hočejo govoriti.

Poslanec Mende pravi, da ni mož vroče krví in da ne zahteva napredka na vrat na nos, al to, kar se je dozdaj storilo za razvitek ustave, je toliko kot nič. Govornik misli, da vsako leto se mora po širjem državnem zboru sklicati ožji in da ob enem se pozivlja ogerski deželni zbor. Sprijaznjenje z Ogri gré mi čez vse, in čas za to je ugoden. Brez pomude naj se skliče ogerski zbor. V politve poslancev pa naj se vlada nikakor ne vtikuje; nikar naj ne pozabi, da so Ogri narod lojalen, kteri ostane zvest prestolu avstrijskemu pa tudi domovini svoji in starodavnim svojim institucijam. Tako se bo ogerska zadeva rešila in Avstrija se bo osnažila odznotraj in odzunaj; narodi bojo zadovoljni in sovražnike bojo odpodili s krvavimi glavami; ptujščina si ne bo upala več s svojimi nasveti o kongresu in drugimi pretvezami, ktere merijo na razrušenje starodavnega habsburškega prestola. (Govor ta, posebno kar je zadevalo Ogre, je bil z veliko pohvalo sprejet.)

Poslanec Kinsky govori najpred o zadevah denarnih. Marokanska — pravi — ima zdaj več kredita kakor Avstrija. Avstrija ne more nikjer denarja dobiti. Da dohodkov dobiva, naklada še više davke kakor na Francozkem; silni so davki in državni dolg je v poslednjih letih od 1500 milijonov narastel na 2300 milijonov gold. Največ tega kriva je unanja politika. Ne gledé na italijanske zadeve se obrnem le na nemške vprašanja; tù je bilo vse napak, kar se je počelo. Mi smo brez zaveznikov, ker se zaveznik ne more zvati mentor Prus, kterega smo sami odobrili, da mu žrtujemo življenje in blago. Vlada je dolžna, zbornici predložiti razloge, zakaj je v obsedni stan djala Galicijo. Vsako leto se mora sklicati državni zbor. Vsakdo v zbornici naj izpolnuje dolžnost svojo, in kar se dovoli vladi, naj se ji dovoli s pogodbami. Od besed treba je prestopiti na delo! (Pravo-klici po zbornici.)

Poslanec Berger. Tudi jez kličem: od besed na delo! „Uspoznaj se sam“ — to so bile besede starodavnega modrijana. Zato je naša dolžnost, da v adresi odkritosrčno povemo resnico. Zato: poznanje samega sebe in povratek od poti, ktero smo dozdaj hodili, to je kratek zapopadek vsega. Govornik pretresa unanje razmere in pride do tega, da Avstrija zdaj nima nobenega zaveznika. Al Avstrija se more in mora sama sebi pomagati. Februarska ustava je samo načrt ustave; ni tedaj čuda, da Ogri svoje ustave, toliko stoletij stare, nočejo zamenjati s tem načrtom. Govornik trdi dalje, da Avstrija sama se imenuje ustavna država, a dosihmal ni še ustavna. Pod imenom nove Avstrije opravlja stara Avstrija poslove svoje; deficit (denarna primanjkava) absolutistični postal je deficit konstitucijski. Govornik sklepa svoj govor s tem, kar je nekdaj kralj pruski Friderik II. rekel o močni in veliki Avstrii: „Kakošno li bogatsvo, kakošno li moč ima ta Avstrija! Mnogo let že delajo njeni ministri na to, da bi jo pogubili, „in vendar stojí še zmiraj krepka!“ Bog daj, da ne delajo naši ministri tako, da se jim ne reče kdaj kaj enacega. (Tudi ta govor je bil s hvalnimi klici sprejet.)

Poslanec Skene. Nekdaj je bil vladar avstrijsk, ki je svojim uradnikom naložil to prvo dolžnost do njega, da naj resnico govoré. To zlato vodilo naj bodi tudi naše; če prav niso vsi udje te zbornice uradniki, smo vendar vsi zastopniki ljudstva. Po tretjem ustavnem letu, in po 4. letu mirú stojimo ravno tam, kjer smo stali po nesrečni vojski italijanski. Pred davkovskim posojilom stojimo, ktero je le nekolikošna razlika posilnega davka. Ni ne res, da Avstrija ni zmožna za ustavo. Al to je treba, da se varčno gospodari in skrbí za pridelke. Ako bi se bilo energično gospodarilo, ne imeli bi za leto 1865 primanjkave za 77 milijonov gold. Govornik pretresa ravnanje finančno in dokazuje, da Avstrija potrebuje izvedenega ministra ne le za kupčijstvo, temveč za vse narodno gospodarstvo. Naj bi možje, ki imajo državno krmilo v rokah, se vrnili na drugo pot saj zadnji čas.

Poslanec Sadil pravi, da mnogo mnogo naprav manjka Avstrii, ki so treba državi ustavni; nimamo postave za svobodno združtvo, nimamo porotnic, neodvisnih sodnjikov itd., tiskarna postava pa je prava ironija na obljubljeno svobodnost tiska. Če pa so 4 leta pretekle, da nimamo vsega tega, ne prikrivajo si, da so deloma tudi državni zbor in deželni zbori tega krivi; nam je dana svobodna beseda in pravica sprožiti to in uno reč; zakaj se nismo poslužili teh pravic, da bi bilo obveljalo, kar je treba narodom. Neobhodno potrebno je, da vsi narodi avstrijski ostanejo skupaj. Prvi pogoj za to pa je, da Avstrija, ki je združba mnogih narodov, ni ne nemška ne slovanska, ne madjarska, ne itajalijanska, ampak da vsak narod je samostojin. Avstrijski narodi hočejo biti Avstrijanci, ne pa Nemci. Nemčijo je bilo treba podpirati in varovati, ona pa nikogar ne more v zavetje vzeti. Vsi nemški narodi želijo, da se Avstrija popolnoma odkriža nemške zaveze, in da dobičkov, ki mu jih utegne nemška zaveza nakloniti, zagotoví po pogodbah s posameznimi nemškimi deržavami.

In s tem je bila splošna razprava o adresi končana. Trajala je blizo 2 uri. V razpravi, ki se je na drobno sukala okoli posamnih odstavkov adresinih, sta bila 1. in 2. odstavek brez debate sprejeta. Tudi 3. odstavek, kteri povdarja, da prejšnje leta se je sklicval državni zbor brez razločka širjega in ožjega zbora in da vsako leto se ima sklicati državni zbor, je bil potrjen brez veliko besedí. Al hud vihar zoper ministerstvo je nastal o 4. odstavku do 8., v kterih je beseda zastran tega, da se na Ogerskem, Hrvaškem, Beneškem in v Galicii ustanoví ustava. Po poročevavcu dr. Giskru so govorili pater Greuter iz Tirolov, dr. Schindler iz Dunaja, Kaisersfeld iz Štajarskega.

Poslanec Greuter. Ne smemo si želeti nekdanjih časov, ko smo morali molčati in trpeti. Vlada je na se vzela veliko večo odgovornost kakor mi. Državni zbor je dosihmal besedoval, pa malo je opravil. Tudi mi na Tirolskem imamo debele protokole deželnega zbora, pa večidel so za to, da jih vržemo pod klop. Napačno je, da dolžimo le samo vlado; tudi mi smo krivi, da nismo bolje delali. Kdo neki se je toliko poganjal za centralizacijo? Ravnopravnost in pravico jez terjam.

Poslanec dr. Schindler podira, kar je Greteru govoril; potem terja, naj se kliče ogerski deželni zbor, pa ne na poti birokratizma, s kterim ne pridemo nikamor. Treba je, da krepko stopimo ministerstvu nasproti, da ne odlaša dalje, kar je brž treba. Zdaj je čas ugo-

den za ogerski zbor. Govornik zahteva, naj se vsako leto skliče državni zbor, in da se po §. 13. prenaredí ustava februarska. Vzrok temu, da je bil letos širji državni zbor sklican, je zlo omejena njegova postavodajavna moč. Kako stojí s svobodo tiska? Kaj bojo tiskarne pravde pomagale, da se ustava ustanoví? Kdor ni v drugič ob pravem času se odpovedal ministerskemu opravilstvu (portfêlu), moral bo to storiti v tretje. Kolikorkrat je Avstrija omahovala med tem, ali bi šla naprej ali nazaj, je dozdaj zmiraj šla le rakovo pot. Da se to ne zgodí več, naj odvrne državni zbor. Absolutizmu je v Avstrii odkljenkalo na veke; cesarjevi besedi zaupam popolnoma.

Poslanec Kaisersfeld. Ko smo lani iz državnega zbora domú šli, smo bili vsi potrti; jalove so bile naše seje in ustava se ni pomaknila naprej. Tudi deželni zbori niso dosti dosegli, čeravno moram vladi hvalo dati, da se saj štajarskemu zboru ni tako godilo kakor tirolskemu. Ljudstvo je mrmralo, da za vtrjenje ustavnega življenja v Avstrii se ni skor še nič zgodilo, čeravno smo že v zadnji tretjini svojega parlamentarnega delovanja. Vzroki pa, da ne gremo nič naprej, so dvojni. Prvo je, da ustava sama je nejasna, pomanjkljiva, polna protigovorov in prenaredbe potrebna; pa še ta, kakor je, se ni izpeljala: drugo pa je to krivo, da vlada ne hodi prave poti, da bi se ustava dognala. Ustavo pretresovati ni krivoverstvo, čeravno jo nekteri hočejo staviti pod sveto varstvo; pa tudi sovražtvo ni, ker vsak pravi patrijot le želí, da bi Avstrija krepka in srečna bila. Ustava je edina pot, po kteri se morajo vsi narodni prepiri končati in vse narodne želje spolniti, da tako pridemo do vzajemnega avstrijskega domoljubja. (Živahni slavaklici). Ustava pa mora biti jasna, da ne more ne federalističina ne centralističina vlada po svoji samolastni volji z njenimi odločbami ravnati. Tako imenovanih podstavnih pravíc nima nič naša ustava, in vendar bi one bile vez, ktera bi združila vse. Govornik našteva zdaj vse, česar še manjka naši ustavi; potem prestopi na ogerske zadeve, v kterih se najbolj kaže pomanjkljivost ustave; ta pa je kriva, da ne gremo naprej, da vlada nima prave močí, da ljudstva nimajo zaupanja do ustave, da ne marajo za-njo; ustavna Avstrija ali pa nobena! (Živahni slavaklici.) Govorniku niso neznane težave, ki jih je našel minister Schmerling, ko je stopil v ministerstvo; on spoštuje njega, ki je strgal vez, da ladja državna ne more več nazaj, ampak le naprej; al tega ne zapopade, kako da je tak mož tako dolgo mogel strpeti, da 3 leta niso rodile krepkega ustavnega življenja in da zdaj tako očitno na njem grudi slabost ostarélega bitja. Preiskavši ogerske homatije dospé govornik do tega, da želí premembe v 7. odstavku adresinem tako: „Zato mislimo, da je silna potreba, da se skličeta deželna zbora obéh kraljestev (ogersk. in hrvašk).“ (Noben govor ni bil s takošno pohvalo sprejet kakor ta.)

Govorili so potem še poslanci Ryger, Tinti in dr. Toman.

Poslanec dr. Toman potrjuje vse, kar je Kaisersfeld o ogerskih in hrvaških zadevah rekel in dostavlja, da edina pot, ktera pelje k porazumljenju vseh narodov ta- in unkraj Litave, je ta, da se poštujejo državnopravne razmere ogerske in hrvaške dežele; z ozirom na avstrijsko ustavo, na oktoberški diplom in gledé na državno pravne razmere ogersko-hrvaške naj se izgotovi sprava med tema deželama, ne pa, da bi se trdilo, da ste zapravdale svoje pravice ali da se čakaje dragi čas trati. Dosti dolgo smo že čakali; zaupanje je pri kraji; kupčijstvo, obrtnijstvo, kmetijstvo peša. Ne bom še spuščal v daljne pritožbe, da ministerstvo ni spolnilo, kar je obljubilo in da nimamo postave za ministersko odgovornost, saj je to mesto, na kterem imamo svobodno besedo, da nas šliši vsa Avstrija in vsa Evropa, tista sodnica, pred ktero si ministrom vsaka beseda, ki se tukaj govorí, tako na srce vleže, kakor da bi bi stali pod mečem postavne odgovornosti. Potem se v daljnem govoru govornik izpusti v to, da pretresa delavnost deželnih zborov in male njih nasledke, in pripoveduje, kako malo je obveljalo deželnemu zboru kranjskemu, kteremu sta 1863. leta med 20 sklepi bila potrjena le dva: postava za požiganje ljublj. mahú in pasji davek; tudi 1864. leta ni bilo dosti bolje, še srenjska postava ni obveljala samo zavoljo zahtevanja, naj župan prisega na ustavo. Zato nasvetuje, naj se v odstavku, kjer je beseda o ogerskem, hrvaškem, beneškem in galiciškem zboru, dostavi še to, da tudi v slovansko-nemških deželah so zbori malo opravili, ker jim sklenjene postave niso bile potrjene.

Za dr. Tomanom je govoril dr. Herbst zoper Greutnera in predlog Tomanov, potem poprime besedo:

Minister Schmerling. Napoprej razlaga vzroke, zakaj da vlada pri splošnidebatiti ni poprijela besede; ker pa bi nekteri utegnili misliti, da „pritrjuje kdor molči,“ se mora zdaj dotakniti tudi splošne debate. Vlada je mirno poslušala hude napade na njo. Da se vladam nasprotuje, to je povsod po vsem svetu; pa tudi tolaži se s tem, da bi nasprotovanje tudi zadelo tiste, ki so si ji unidan in danes nasprotovali, ako bi sami sedeli na tem mestu. Očitalo se je, zakaj nismo skicali deželnega zbora beneškega. Naj sodi vsak, ali je pri zadraženosti, ki je na Beneškem, to dosihmal mogoče bilo; ustava je pripravljena, da se brž more dovršiti, kadar pride ugodni čas. Tudi v Galicii ni bilo mogoče; zdaj pa morajo že vsi deželni zbori čakati najmanj do jeseni, ker opravil je toliko, da državni širji in ožji zbor bota dolgo trpela. Ogerski zbor je vlada želela že davnej sklicati; al želja sama je premalo, ako se upati ni moglo, da bo zbor tak, kakor je treba. Tudi govorniki v tej zbornici niso vladi pokazali gotove poti. Zoperstaviti pa se moram temu, da bi pri volitvah poslancev vlada morala roke križem držati, ako vladi nasprotna stranka dela kar največ more. In kakošne predloge naj vlada ogerskem zboru podá, tudi niso govorniki povedali; sicer pa v političnih zadevah ni dosti, da samo srce govori. Minister se je potem izpustil v obširno prevdarjanje ogerskih zadev in pri tem je povdarjal, da dokler ni Ogersko vredjeno, ni mogoče po vesoljnem državnem zboru vpeljati vseh postav, ktere so obstojni deli ustave. Vlada noče Ogrov v kontumacijo djati, ampak sprijazniti jih hoče, da sami radi in veseli pridejo v ta zbor. Vlada to na vso moč skuša, stanovitno in nepremankljivo, pa bolj natihem; al sklicati ga noče, dokler nima poroštva, da bode kaj pravega opravil. Le cesar kot kralj ogerski ima oblast čast odločiti, kdaj naj se kliče. — Poročevavec Giskra govori zadnjo besedo in priporoča Kaisersfeldov predlog, se zoperstavlja Greuterjevemu in Tomanovemu predlogu, in nikakor ni zadovoljin z govorom ministrovim, po kterem se kaže da ogerske zadeve še ne pridejo do nobenega konca. -- Po nekem nasvetu Kellerspergovem, ki pa ni obveljal, in po tem, ko je dr. Toman odstopil od svojega predloga, je bil z veliko večino sprejet Kaisersfeldov predlog.

V 11. seji je prišel 10. odstavek adrese na vrsto, kteri govori o ohranenji mirú. Naj več je bilo zdaj govora od zaveze nemške in pruske. Minister unanjih oprav general grof Mensdorf-Pouilly je povdarjal „veliko vrednost“ pruske alijancije, poslanci Giskra, Schindler, Brinz, Kuranda, Mühlfeld pa so ustavljali se in neizmerno hvalo peli nemški zavezi.

Sadil nasproti je priporočal iznova, naj stopi Avstrija iz nemške zaveze; Čupr trdi, da nenemški narodi nemarajo za nemško zavezo in nemških narodov je vendar večina v Avstrii; Krommer trdi, da Prusija ni nevarna Avstrii, le Francoz je nevaren; Rusija je že večkrat pomagala Avstrii, nikoli se ni bojevala zoper njo. Slovani in Magjari mislijo, da Avstrija, če le hoče, si je sama zadosti, in ne potrebuje mostú nemškega. Dr. Toman pravi, da v nekterih govorih današnjih je slišal vriš in hruš celega morja, v kterem se je potopilo ime „Avstrije". (Dobro!) Težko je plavati proti reki, še težje proti valovom silnega morja. Vendar s pomočjo pravega avstrijskega domoljubja bom to skusil, da spregovorim v imenu tistih, ki se nočejo potopiti v to morje. Lahko zapopadam, da Nemec navdušeno govorí za edinost nemško in politiko nemško; al zapopasti ne morem, kako da poslanec Brinz reči more, da noben Avstrijanec drugače misliti ne more, misliti ne sme. Njega in Mühlfelda prašam: ali je naša — Avstrijancev — naloga na tem mestu, da branimo nemški bund ali da branimo Avstrijo? Večina avstrijshih narodov — Italijani, Magjari, Hrvatje, Čehi — kterih ni tukaj, mi bo pritrdila, da je pravo, da to izrečem. Prav je, ako Avstrija narodopravno — na podlagi federalizma — v zavezo stopi s Prusijo in ostalimi srednje-nemškimi deželami kot država z državo, nikakor pa v kakošni drugi obliki, da bi se vse nemške dežele stopile v eno celoto. Vprašam tedaj: ali se bo Nemčija potopila v Avstrijo, ali pa mi v Nemčijo? Kaj bo potem z Avstrijo? Ali more biti samostojna? Mi Avstrijanci protestujemo zoper tako zavezo! Kaj neki pomeni taka zaveza? Kaj druzega kot to, da bi edino veliko Nemčijo snovali in nas tudi domá ponemčili! Mar nam je Nemčija pomagala, ko smo zgubili najlepši del Italije? Ali nam bo, če bi še kdaj pomoči treba bilo? Ali se nam je poplačalo že vse to, da so nenemški sinovi pri Lipsii prelivali krv? Prava pomoč Avstrije je le v Avstrii sami, v narodih njenih, ako se jim vsem dá, kar vsem gré. Ki ste danes tako politično govorili za nemško edinost, primite za to zastavo, povzdignite jo kviško, pa boste vidili, da najmanj 25 milijonov Avstrijancev za vami — ne gré!

Potem je bil 10., 11. in 12. odstavek z večino glasov sprejet.

12. seja pa je bila med vsimi dosihmal naj bolj viharna, pravda je bila za to, da je vlada v obsedni stan djala Galicijo. To obžaluje državni zbor ter pričakuje razloge izvediti od vlade, zakaj je to storila, in željo razodeva, da bi se kmali odstranila obeda. 4 ministri so zagoravjali vlado, 6 poslancev pa (eden bivši minister Pratobevera) ji je nasproti stopilo. Huda borba je bila; al ministrom ni obveljala zmaga, ker le 28 poslancev je za nje glasovalo, vsi ostali so sprejeli vladi prostivni predlog. — Razprava o adresi še ni do konca dognana.

Dnarni zapisnik Matičini.

Prenesek iz 45. lista „Novic"	6707	gold.	34 kr.
Gospod Majhenič Gašpar, župnik v Vinici, kot ustanovnik	15	„	— „
„ Arko Jernej, prošt v Novomestu . . .	10	„	— „
Po gospodu proštu so poslali za letni donesek:			
Gospod Kuhelj Matija, vikar	2	„	— „
„ Lukanec Jože, kaplan v Stopičah .	2	„	— „
„ Režek Peter, „ v Mernipeči	2	„	— „
„ Orešnik Jožef, podfajm. v Mehovem	2	„	— „
„ Jerin Jak., fajmošter pri Beli cerkvi	2	„	— „
„ Derčar Martin, kaplan v Šenpetru	2	„	— „
„ Svetličič Mat., korar v Novomestu	2	„	— „
Gospod dr. Valenta Alojzi v Ljubljani kot ustan.	10	„	— „
V Kranji so kot ustanovniki pristopili in po g. Drag. Šavniku poslali:			
Gospod Reš Janez, dekan v Kranji . . .	10	gold.	— kr.
„ Mežnarec Anton, kaplan v Kranji .	10	„	— „
„ dr. Sterbenc Juri, „ v „ .	10	„	— „
„ Holcer Janez, posestnik v „ †	10	„	— „
Gospodičina Nikolaja Florianova v Kranji .	10	„	— „
Gospod Lazar Mih., ravnatelj glavne kranjske šole za letni donesek	2	„	— „
Po gospod dr. Srnecu iz Maribora so poslali kot ustanovniki:			
Gospod Glazer Marko, častni kanonik in župnik pri sv. Petru	10	„	— „
„ Pauša Matija, kaplan pri sv. Petru	10	„	— „
„ Rapoc Franc, pravosl. v Mariboru	10	„	— „
„ Ratej Franjo, c. k. bilježnik v „	10	„	— „
Razun teh še:			
Gospod Šuman Josip v Mariboru	4	„	— „
„ dr. Srebre v Mariboru	5	„	— „
„ Sernec Josip „	1	„	— „
Gospod dr. Gestrin Karl v Ljubljani kot ustanov.	10	„	— „
„ Blaznik J., tiskar v Ljubljani „ .	50	„	— „
„ Novak Josip, kaplan v Žužemberku kot ustanovnik	5	„	— „
„ M. Živko iz Promontore kot ustanovnik	10	„	— „
„ Janežič Anton, c. k. profesor v Celovcu, kot ustanovnik	10	„	— „
„ Robič Luka, dav. nadzornik v Ljubljani, kot ustanovnik	10	„	— „
„ Robič Šimen, kaplan v Borovnici za letni donesek	2	„	— „
„ Vodušek Matija, opat v Celji, kot ustan.	50	„	— „
„ dr. Razlag Jakob, advokat v Brežicah .	30	„	— „
„ Podobnik Nace, fajmošter v Preserjih, za letni donesek	2	„	— „
„ Stritar Andrej, duhovnik na Skaručini, za letni donesek	2	„	— „
„ Endlicher R., c. k. uradnik v Ložu, za l. d.	2	„	— „
„ Kadilnik France, trgovec v Ljubljani, kot ustanovnik	10	„	— „
„ Čepon Ant., krojaški mojster v Ljubljani, kot ustanovnik	10	„	— „
„ G. H. v Ljubljani, kot ustanovnik . .	10	„	— „
„ Smolej Matija, kaplan v Ribnici, za l. d.	2	„	— „
Gospod Fortuna Fr., trgovec v Kočevji, za l. d.	2	„	— „
„ Tomec Jakob, privatni uradnik v Ljubljani, za let. donesek	2	„	— „
Sl. celovška čitavnica kot ustanovnica . . .	40	„	— „
Gospod Smukavec Janez, uradnik v bolnišnici v Ljubljani kot ustanovnik	10	„	— „
„ Pfeifer France, uradnik c. k. računovodstva v Ljubljani, kot ustanovnik . . .	10	„	— „
„ Balon Anton, kaplan na Doberni pri Celji, kot ustanovnik	10	„	— „
„ Žagar Dragotin, uradnik pri c. k. dež. blagajnici v Ljubljani, za letni donesek	2	„	— „
„ Kremžar Andrej, uradnik pri dež. računovodstvu v Ljubljani	2	„	— „
„ Kušar Matija, trgovski pomočnik, z. l. d.	2	„	— „
„ Lozar Jožef, „ „ „	2	„	— „
„ Justin Blaž, kaplan pri Fari, „	2	„	— „
„ Abram Lavoslav, učitelj pri Fari, „	2	„	— „
Gospodičina Ivana Jeraj-eva, hišna posestnica v Ljubljani, kot ustanovnica	10	„	— „
Gospod Ivanetič Martin, načelnik dež. računstva v Ljubljani, za letni donesek	2	„	— „
„ Jamšek Janez, trgovec v Ljubljani, kot ustanovnik	10	„	— „
„ Kurnik Vojteh, stolar v Ljubljani, z. l. d.	2	„	— „
„ Jentl Anton, trgovski pom. v Ljubljani, za letni donesek	2	„	— „
„ Valenta Vojteh, uradnik pri c. kr. dež. vladi v Ljubljani, za letni donesek . .	2	„	— „
„ Urbančič Ant., trgovec v Ljubljani, z. l. d.	2	„	— „
„ Strčelba Jože, svečar v Ljubljani, z. l. d.	2	„	— „
„ Comel, c. k. poročnik v Teresini, dodal	1	„	— „
Sl. Južni Sokol v Ljubljani, kot neumerljiv ud	20	„	— „
Skupaj	7212	gold.	34 kr.

(Dalje prihodnjič.)

V Ljubljani 3. decembra 1864. Dr. Jer. Zupanec.

Odgovorni vrednik: **Dr. Janez Bleiweis.** — Tiskar in založnik: **Jožef Blaznik** v Ljubljani.